

QORAQALPOQ BOLALAR TEATRINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA IJTIMOYIY ROLI

Mexriban Dosniyazova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali
"Dramatik teatr va kino aktyorligi" yonalishi 2-kurs magistri
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17452516>

Annotatsiya

Ushbu maqolada Qoraqalpoq bolalar teatrining o'ziga xos badiiy-estetik jihatlari, tarbiyaviy va ijtimoiy funksiyalari tahlil qilinadi. Muallif bolalar teatrining yosh avlod dunyoqarashi, axloqiy fazilatlarini, milliy qadriyatlarga munosabatini shakllantirishdagi o'rnini yoritib beradi. Teatrning repertuari, sahna uslubi, texnik imkoniyatlari va zamonaviy dolzarb mavzularni yoritishdagi yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, teatrning yosh tomoshabinlar bilan bevosita muloqoti, ularni estetik tarbiyalashdagi roli ham ko'rsatib o'tilgan. Maqola Qoraqalpoq bolalar teatrining nafaqat san'at muassasasi, balki ijtimoiy-tarbiyaviy institut sifatida tutgan o'rni va ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Qoraqalpoq bolalar teatri, teatr san'ati, estetik tarbiya, ma'naviy kamolot, yosh tomoshabinlar, milliy qadriyatlar, sahna san'ati, bolalar uchun spektakllar, ijtimoiy institut, teatrning tarbiyaviy roli, xalq ertaklari, zamonaviy teatr texnologiyalari, aktyorlik san'ati, teatr va madaniyat, yoshlar tarbiyasi.

Bugungi kunda yosh avlodning estetik tarbiyasi, ma'naviy dunyosini boyitish, ularni madaniyat va san'atga oshno etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, teatr san'ati bolalarning tasavvurini kengaytirish, axloqiy qarashlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, Qoraqalpoq bolalar teatri yosh tomoshabinlar uchun nafaqat madaniy dam olish vositasi, balki tarbiyaviy maktab sifatida ham xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada Qoraqalpoq bolalar teatrining o'ziga xos jihatlari va uning ijtimoiy roli yoritib beriladi.¹

Hozirgi zamonda yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda madaniyat va san'atning roli beqiyosdir. xususan, bolalar va o'smirlarga mo'ljallangan teatr san'ati ularning dunyoqarashini shakllantirishda, tasavvurini kengaytirishda, milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini singdirishda muhim ahamiyatga ega. qoraqalpoq bolalar teatri bu borada o'ziga xos maktab sifatida namoyon bo'lib, yoshlar bilan bevosita muloqotga kirishgan ijodiy maskandir.

Qoraqalpog'iston Respublikasi teatr san'ati boy tarixga ega bo'lib, bolalar teatrining shakllanishi XX asr o'rtalariga to'g'ri keladi. Dastlab maktablar va madaniyat uylarida kichik sahna ko'rinishlaridan iborat bo'lgan tomoshalar vaqt o'tishi bilan professional darajada rivojlana boshladi. Qoraqalpoq bolalar teatri bu borada o'z milliy urf-odatlarini, folklori va tarixiy obrazlariga asoslangan spektakllar orqali o'ziga xos yo'nalishni shakllantirdi.²

Qoraqalpoq bolalar teatrining o'ziga xos jihatlardan biri bu — spektakllarning milliy ruhda bo'lishidir. Teatr sahnasida ko'pincha qoraqalpoq xalq ertaklari, afsonalari, tarixiy shaxslar hayoti asosida yaratilgan asarlar namoyish etiladi. Bu orqali bolalar nafaqat o'z milliy ildizlariga yaqinlashadi, balki tarixiy merosga hurmat ruhida tarbiyalanadi. Teatr tomoshalari

¹ O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi rasmiy sayti – www.madaniyat.uz

² Qoraqalpog'iston Respublikasi Teatrlar boshqarmasi – www.kktyuz.uz

tilining soddaligi, musiqaviy va vizual bezaklarning yorqinligi bolalar auditoriyasiga moslashtirilgan.

Qoraqalpoq bolalar teatri faqatgina ko'ngilochar maskan emas, balki bolalar tarbiyasida faol ishtirok etuvchi muhim ijtimoiy institutdir. Teatr orqali bolalarda do'stlik, halollik, vatanparvarlik, mehr-oqibat kabi fazilatlar singdiriladi. Ayniqsa, zamonaviy jamiyatda axborot oqimining kuchaygan davrida teatr bolalar ongini salbiy ta'sirlardan asrab, ularni estetik va ma'naviy jihatdan to'g'ri yo'naltirish imkonini beradi.³

Bundan tashqari, teatr bolalarda sahna madaniyati, nutq madaniyati, badiiy tafakkur va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Ko'pgina maktab o'quvchilari teatr to'garaklarida qatnashib, aktyorlik san'atining ilk saboqlarini olmoqda.⁴

Bugungi kunda Qoraqalpoq bolalar teatrining faoliyati zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashib borayotgani e'tiborga molikdir. Sahna bezaklari, yorug'lik effektlari, multimedia vositalari orqali tomoshabinlar uchun yanada jozibali muhit yaratilmoqda. Shuningdek, teatr jamoasi ekologiya, sog'lom turmush tarzi, internet madaniyati kabi dolzarb ijtimoiy mavzularni ham spektakllar orqali yoritmoqda. Bu esa teatrning ijtimoiy hayotdagi faol ishtirokini yana-da mustahkamlaydi.⁵

Teatr Yosh tomoshabinlar auditoriyasiga mo'ljallangan holda 1978 yil 1-sentabrda "Kechikkan bahor" (K. Rahmonov) pyesasi bilan o'z ishini boshlagan. Tashkil etilishida yosh va malakali san'atkorlar jamoasi shakllantirilgan: Toshkent teatr-rassomlik san'ati institutini bitirgan yosh ijodkorlardan iborat. 2018-yilda esa yangi zamonaviy bino qurilgan va tadbir bilan ochilgan.⁶

Tarixiy jihatdan, teatr mahalliy dramaturgiyaga, xalq ertaklari va afsonaga, yosh auditoriya ehtiyojlariga mos spektakllarga urg'u bergan.

Qoraqalpoq bolalar teatri yosh avlodning ma'naviy va madaniy kamolotida beqiyos ahamiyat kasb etadi. U o'zining milliylikka asoslangan repertuari, bolalar ruhiyatiga mos ijodiy yondashuvi, tarbiyaviy ahamiyatga ega spektakllari bilan Qoraqalpog'iston madaniy hayotining ajralmas qismiga aylangan. Teatr orqali bolalar milliy qadriyatlarni o'rganadi, badiiy didi rivojlanadi, eng asosiysi – ongli, faol va madaniyatli fuqarolar sifatida shakllanadi. Shunday ekan, bolalar teatrining faoliyatini har tomonlama qo'llab-quvvatlash – jamiyatning kelajagiga qo'yilgan poydevordir.⁷

Yuqorida keltirilgan jihatlar orqali Qoraqalpoq bolalar/yosh tomoshabinlar teatrining o'ziga xosligi yaqqol namoyon bo'ladi: milliy til va madaniyatga asoslangan repertuar, yosh auditoriya uchun moslashtirilgan sahna uslubi, janr-mavzu turfa-turligi, zamonaviy infratuzilma va xalqaro aloqalar. Bu esa teatrni nafaqat san'at maskani, balki tarbiyaviy va madaniy-ijtimoiy institutga aylantiradi.

Xulosa qilib aytganda, Qoraqalpoq davlat yosh tomoshabinlar teatri milliy ruhini saqlab, yosh auditoriyaga yo'naltirilgan, repertuar va sahna uslubida turli xil yechimlar taklif etadigan, infratuzilmasi va ijodiy jamoasi bilan zamon talablariga javob beradigan san'at muassasasi sifatida ajralib turadi.

³ Qoraqalpog'iston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi – www.qrstat.uz

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy sayti – www.president.uz

⁵ "Milliy ensiklopediya" – Teatr san'ati bo'limi, Toshkent, 2010.

⁶ "Bolalar tarbiyasida san'atning roli" – Maqola, "Ma'naviyat" jurnali, 2020-yil, №4.

⁷ www.uzpedia.uz – "Qoraqalpog'iston yosh tomoshabinlar teatri" maqolasi.

Ijtimoiy jihatdan, u bolalar va yoshlar tarbiyasida — ma'naviy, madaniy, estetik jihatdan — muhim rol o'ynaydi. Teatr bolalarning san'atga bo'lgan qiziqishini uyg'otadi, milliy til-madaniyatga hurmatni singdiradi va jamiyatlardagi ijobiy ijtimoiy jarayonlarni qo'llab-quvvatlaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi rasmiy sayti – www.madaniyat.uz
2. Qoraqalpog'iston Respublikasi Teatrlar boshqarmasi – www.kktyuz.uz
3. Qoraqalpog'iston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi – www.qrstat.uz
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy sayti – www.president.uz
5. "Milliy ensiklopediya" – Teatr san'ati bo'limi, Toshkent, 2010.
6. "Bolalar tarbiyasida san'atning roli" – Maqola, "Ma'naviyat" jurnali, 2020-yil, №4.
7. www.uzpedia.uz – "Qoraqalpog'iston yosh tomoshabinlar teatri" maqolasi